

Вплив молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у молодіжному середовищі

Pavelkiv V.R. An influence of youth subcultures on the display of the level of aggression in youths' environment / V.R. Pavelkiv // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 380–394.

В.Р. Павелків. Вплив молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у молодіжному середовищі. У статті подано науково-теоретичний огляд вітчизняних та зарубіжних досліджень, присвячених проблемі впливу молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у молодіжному середовищі. Розглядаються психологічні особливості субкультур як однієї з рушійних сил соціалізації особистості. Розкрито механізми формування молодіжних субкультур, а також проаналізовано місце молоді в кримінальних субкультурах. Здійснено аналіз соціальних відхилень поведінки особистості, які формуються під впливом молодіжних угруповань, а також аналіз теорії причин виникнення відхилень.

Проаналізовано поняття «молодіжна субкультура», подано коротку характеристику її основних видів та розглянуто вплив неформальних об'єднань на цінності та моральні норми молоді. Розкрито позитивні та негативні сторони впливу субкультур на культуру української молоді, а також зроблено висновок про зв'язок неформальних угруповань з утворенням адиктивних форм поведінки у молодіжному середовищі.

Представлено трактовку проблеми впливу молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у молодіжному середовищі. Виокремлено та узагальнено причини, що спонукають молодь до пошуку себе в молодіжних об'єднаннях.

На підставі аналізу науково-теоретичної бази сучасних вітчизняних та зарубіжних вчень виокремлено основні завдання емпіричних психологічних досліджень агресивної поведінки, що спровокована причетністю до неформальних молодіжних субкультур. Зроблено висновок, що знання факторів, які формують прояви різних форм агресії під впливом молодіжних неформальних субкультур, уможливають розробку комплексу методів позитивного впливу на соціалізацію молодого покоління та технологій навичок успішного вирішення проблеми деструктування особистості.

Ключові слова: молодіжне середовище, агресивна поведінка, форми агресії, молодіжна субкультура, соціалізація особистості, передумови десоціалізації, неформальні об'єднання, особливості субкультур.

В.Р. Павелкив. Влияние молодёжных субкультур на проявления уровня агрессии в молодёжной среде. В статье представлены научно-теоретический обзор отечественных и зарубежных исследований, посвященных проблеме влияния молодёжных субкультур на проявления уровня агрессии в молодежной среде. Рассматриваются психологические особенности субкультур как одной из движущих сил социализации личности. Раскрыты механизмы формирования молодёжных субкультур, а также проанализировано место молодёжи в уголовных субкультурах. Осуществлен анализ социальных отклонений поведения личности, которые формируются под влиянием молодёжных группировок, а также анализ теории причин возникновения отклонений.

Проанализировано понятие «молодёжная субкультура», дана краткая характеристика её основных видов и рассмотрено влияние неформальных объединений на ценности и моральные нормы молодёжи. Раскрыты положительные и отрицательные стороны влияния субкультур на культуру украинской молодёжи, а также сделан вывод о связи неформальных группировок с образованием аддиктивных форм поведения в молодёжной среде.

Представлена трактовка проблемы влияния молодёжных субкультур на проявления уровня агрессии в молодёжной среде. Выделены и обобщены причины, побуждающие молодёжь к поиску себя в молодёжных объединениях.

На основании анализа научно-теоретической базы современных отечественных и зарубежных учений выделены основные задачи эмпирических психологических исследований агрессивного поведения, что спровоцировано причастностью к неформальным молодёжным субкультурам. Сделан вывод, что знание факторов, формирующих проявления различных форм агрессии под влиянием молодёжных неформальных субкультур, сделают разработку комплекса методов позитивного влияния на социализацию молодого поколения и технологий навыков успешного решения проблемы деструктурирования личности.

Ключевые слова: молодёжная среда, агрессивное поведение, формы агрессии, молодёжная субкультура, социализация личности, предпосылки десоциализации, неформальные объединения, особенности субкультур.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві молодь відрізняється своєю поведінкою, звичками, світоглядом, ставленням до себе та оточуючих. Представники різних субкультур мають свої традиції, правила, закони, норми поведінки та тенденцію розвитку, які відрізняються від моральних, етичних та соціальних законів, встановлених суспільством.

Субкультура тривалий час сприймалась як патологія або присутність чужих і ворожих елементів. До кінця 80-х років не було відомо, як досліджувати і чи взагалі досліджувати таких «диваків», які всякими способами намагаються знайти своє місце в світі.

Згідно з соціологічними дослідженнями останніх років, значна кількість юнацтва в СНД просторах ідентифікує себе з тією чи іншою субкультурою. При цьому частина молоді відчуває на собі сильний вплив субкультур, що трансформується в поведінкові прояви.

Вплив субкультур буває як позитивним, так і негативним. У першому випадку молодь отримує необхідні навички і пристосовується до інших людей, у другому – проявляє якості, з якими намагається боротися з суспільством.

У сучасному соціокультурному середовищі України існує чимала кількість різноманітних молодіжних субкультур, які певним чином модифікують особистість молодих людей, видозмінюють їхні цінності, норми поведінки, життєві орієнтації, світогляд та ставлення до оточуючої реальності.

Актуальність поширення різних субкультур в Україні визначається процесами трансформації, які відбуваються в сучасному інформаційному суспільстві та означають перехід до нової моделі розвитку, супроводжуються глибокою кризою, яка охопила усі сфери суспільства. Фактично, соціум знаходиться у стані ціннісно-нормативної дезінтеграції, тобто соціальної аномії (стан суспільства, коли старі норми і цінності вже не відповідають реальним відносинам, а нові ще не затвердилися), яка виявляється як на макро-, так і на мікросоціальному рівнях організації суспільства. При цьому відбувається заповнення соціального простору девіантними цінностями, порушення або ігнорування значною частиною індивідів існуючих норм права та моралі [5].

Покоління, яке не задовольняють старі норми, принципи та культурні явища минулих століть, прагне віднайти для себе більш дієву ідеологію, яка змінить спосіб життя та створить умови для задоволення власних потреб і особистісного розвитку. У зв'язку з цим і виникає таке поняття як субкультура, що означає культурні зразки, які тісно пов'язані із загальною домінуючою культурою і разом з тим відрізняються від неї своїми специфічними рисами [26].

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується бурхливими політичними і соціальними перетвореннями, зміною моральних ідеалів, трансформацією соціальних

стереотипів життєдіяльності. В складних соціально-культурних та політичних умовах об'єктивні процеси розвитку молодіжної субкультури можуть набувати негативного характеру. Внаслідок цього у молоді формується агресивний тип особистості, знецінення та деструктування власної особи, деформація світогляду, і як наслідок – зміна морально-ціннісних установок.

Дестабілізаційні процеси соціокультурного розвитку зумовлюють зростання актуальності вивчення та розробки шляхів профілактики і корекції явища невмотивованої агресії у молодіжному середовищі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема впливу молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у молодіжному середовищі стала предметом досліджень багатьох сучасних вітчизняних та зарубіжних психологів-науковців, а також спеціалістів у галузі педагогіки, правознавства, криміналістики, соціології, культурології, соціальної антропології. В останні десятиліття ця проблема стає найбільш актуальною і популярною. Це обумовлено тим, що саме молодіжна субкультура є відображенням процесів зміни, оновлення і трансформації сучасного суспільства в постсучасне. Дослідження різних аспектів асоціальної поведінки привертали увагу багатьох науковців.

Існуюча теоретико-методологічна база з даної проблеми представляють такі вчені: О. Бандура, А. Басс, З. Берковіц, Дж. Браун, Б. Грушин, Р. Гурова, Л. Жиліна, П. Кауфман, К. Лоренц, М. Мюррей, К. Річард, Р. Уолтер, З. Фройд, Н. Фролова, Е. Фромм, М. Шакуров та ін. (виникнення агресії під впливом субкультур); Д. Аусубель, О. Бабосов, А. Бистрицький, В. Бобахо, М. Боришевський, Ю. Давидов, Л. Жуховицький, С. Косарецька, С. Левиков, В. Левічева, К. Мангейм, Л. Павлішевська, І. Роднянська, М. Розін, С. Сергєєв, З. Сикевич, М. Титма, М. Топалов, С. Фріт; Т. Щепанська (становлення та діяльність підліткових субкультур); В. Абраменкова, Ю. Бусел, Г. Гикава, Т. Гіштимулт, С. Небот, А. Мудрик, Т. Селецька, Т. Сливінська, С. Чернета, М. Шимановський, О. Шулдик, В. Щорс (вплив субкультури на формування особистості в підлітковому віці); Ю. Александров, Ю. Антонян, І. Башкатов, В. Васильєв, Д. Корецький, Д. Лі, В. Пирожков, Ж. Россі, О. Старков, В. Чалідзе, (вплив субкультур на формування девіацій у підлітків). Цікавими є праці Н. Волкової, яка прослідкувала зв'язок молодіжної субкультури із загальною культурою та витоки молодіжних об'єднань. Досить ґрунтовним є дослідження професора І. Баєвої [3]. В ньому послідовно викладено факт існування різних типів

молодіжних об'єднань, а також місце молоді в кримінальних субкультурах.

Аналіз численних публікацій з проблем агресивності юнацтва показує, що специфіка прояву агресивної поведінки в молодіжних субкультурах, його профілактика та корекція недостатньо розроблені. Більшість останніх досліджень молодіжних субкультур проводились у 80-90-х рр. ХХ ст. в іншій соціально-політичній, економічній та правовій ситуаціях і присвячені, в основному, субкультурним групам 1980-х років (Т. Щепанська) [27]. У той же період часу І. Кон звертає увагу на те, що відмова від систематичного вивчення неформальних юнацьких груп і молодіжної субкультури – одна з головних причин неефективності, роботи з підлітками [13]. Низка авторів (Ю. Александров, І. Башкатов, В. Пирожков) розглядають підліткову субкультуру тільки в контексті зближення з кримінальною контркультурою [1, 4, 20]. Тема деструктивних груп висвітлена, переважно у девіантології (О. Змановська, Ю. Клейберг) [11,12], кримінальної психології (Ю. Антонян, Є. Горбатовська, Т. Кудрявцев, С.Я. Лебедев), соціології (Ю. Волков, В. Добреньков, Ф. Кадарія, І. Савченко, В. Шаповалов) [6]. Питаннями профілактики деструктивної поведінки підлітків займалися (В. Волков, Н. Гусева, С. Кулаков, Г. Макартичева, Б. Матвеев, О. Сидоренко, Є. Федосенко, К. Фопель і ін.) [8,14,16,17]. Роль неформальних структур в соціалізації молоді розглядається як актуальна прикладна проблема педагогічної психології (В. Загвязінский, Р. Атаханов) [10].

Подальше теоретичне осмислення і практичне рішення проблеми визначається потребою поглибленого вивчення особливостей даного соціального явища і його наслідків для всього суспільства.

Метою даної статті є проаналізувати вплив молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у юнацькому віці. Виявити специфіку змісту та форм, умов і факторів, що сприяють розвитку агресивної поведінки в молодіжному середовищі, а також дослідити проникнення різних форм агресії в молодіжну субкультуру.

Завданнями дослідження є:

Здійснити науково-теоретичний огляд досліджень, присвячених проблемі впливу молодіжних субкультур на прояви рівня агресії у юнацькому віці.

Підготувати теоретичну основу для формування механізмів профілактики і корекції агресивної поведінки молоді в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодіжна субкультура є концентрованим виразом тих ціннісних змін, які відбуваються в українському суспільстві (норм, цінностей, настанов, способів поведінки і життєвих стилів), що відрізняється від пануючої в суспільстві культури, хоча і пов'язана з нею. Вивчення молодіжної субкультури, в тому числі й агресивної, дозволяє діагностувати проблеми та протиріччя входження молоді у соціально-активне життя, відстежувати динаміку розвитку і спрямованість життєвих стратегій молодого покоління, починаючи з позитивно-конструктивних до пасивних і негативних.

Субкультура як своєрідний компенсуючий механізм який знижує тиск масової, глобальної культури на особистість юнака. Молодіжна субкультура – це езотерична, ескапістська, урбаністична культура, створена молодими людьми для себе; це культура, націлена на включення молодих людей в суспільство; це – часткова культурна підсистема всередині системи «офіційної», базової культури суспільства, що визначає стиль життя, ціннісну ієрархію і менталітет її носіїв [18]. Основні ознаки молодіжної субкультури представлені та рис. 1.

Рис. 1. Ознаки молодіжної субкультури

Молодіжна субкультура описується та аналізується саме як субкультура (у даній моделі). Її феномени тривалий час розглядалися як «девіації» (відхилення від норм) і привертали увагу більшою мірою кримінологів, ніж культурологів. Оформлення власне наукового підходу зі своєю методологією включеного спостереження відноситься до 20-х років ХХ ст., коли група соціологів і кримінологів із Чикаго почала збирати дані про підліткові вуличні банди і різні девіантні групи. Акцент на дослідженні субкультури девіантних груп молоді домінував уродовж декількох десятиліть. Це пов'язано, напевне, з природою основного критерію, що визначає специфіку молоді як групи, – віком [24].

Наприкінці ХХ ст. поняття «субкультура» почало частіше використовуватися в негативному значенні: «асоціальна субкультура», «тюремна субкультура» [9, с. 466], «злочинна субкультура», «кримінальна субкультура» тощо, а з часом започатковується і розвивається нове вчення – кримінокультурологія [25, с. 14].

Поняття субкультури набуло в ХХІ ст. значного поширення і стосується професійних, вікових, національних, релігійних та інших прошарків і верств населення. Тому в системі культури українського суспільства є, наприклад, субкультура юристів, є адміністративна субкультура, причому «найважливішим компонентом субкультури державного чиновника є духовність» [19, с. 75]. Девіантні і навіть делінквентні (злочинні) субкультури виробляють такі системи цінностей і норми поведінки, стилі життя, які в пануючій культурі розглядаються як антигромадські або злочинні. Вони формуються в особливих соціальних умовах і для деяких соціальних груп дають специфічні можливості розв'язання проблеми бідності, низького статусу, обмежених соціальних можливостей і т.п. Молодіжні субкультури часто розглядаються як девіантні, які виявляють якийсь ступінь опозиції пануючій культурі [21].

Субкультури поділяють за юридичним статусом і місцем у соціальній системі на:

1) формальні – групи, структура і діяльність яких раціонально організовані та стандартизовані відповідно до чітко визначених групових правил, цілей і рольових функцій;

2) неформальні – самодіяльні об'єднання людей, статус, структура, функції яких юридично не оформлені. Тобто, формальні субкультури створені для певної соціальної діяльності, мають юридично визначений статус, нормативну базу існування, яка закріплює структуру, тип завдань, колективні й індивідуальні права та обов'язки, а неформальні такої регламентації позбавлені [2, с. 34].

А. Толстих запропонував наступну типологію молодіжних субкультур:

- політизовані субкультури – беруть активну участь у політичному житті і мають чітку ідеологічну приналежність, неагресивні;
- еколого-етичні субкультури – займаються побудовою філософських концепцій і ведуть боротьбу за навколишнє середовище («зелені»);
- нетрадиційні релігійні субкультури – в основному це захоплення східними релігіями (буддисти, культові групи, сатаністи);

- радикальні молодіжні субкультури – відрізняються організованістю, наявністю лідерів старшого віку, підвищеною агресивністю (кримінальні молодіжні угруповання, любери, скінхеди);
- субкультури способу життя – групи молодих людей, що формують свій образ життєдіяльності (хіпі, панки);
- субкультури за інтересами – молоді люди, об'єднані спільністю інтересів (значкісти, філателісти, спортивні та музичні фанати);
- субкультура «золотої молоді» – характерна для столичних міст – орієнтована на проведення дозвілля, що характеризується необдуманими вчинками та відчуттям безкарності (одна з найбільш закритих субкультур) [22].

За ціннісними орієнтаціями неформальні підліткові та молодіжні субкультури поділяються на (класифікація С. Сергєєва):

- романтико-ескапістські (хіпі, толкієністи, рольовики, байкери);
- гедоністично-розважальні (мажори, рейвери, репери, екстримали);
- радикально-конструктивні (панки, екстремістські політизовані субкультури лівого і правого напрямів, футбольні хулігани);
- кримінальні (гопники, скінхеди) [15, с. 26].

На основі аналізу літератури та нової соціальної ситуації розвитку можна визначити низку причин, що спонукають підлітка до вступу до тієї чи іншої молодіжної субкультури: 1) виклик суспільству, протест проти суспільства; 2) відсутність взаєморозуміння в сім'ї; 3) небажання бути як всі; 4) бажання утвердитися в новому середовищі; 5) прагнення привернути до себе увагу; 6) нерозвинена сфера організації дозвілля для підлітків; 7) копіювання західної масової культури; 8) релігійні ідейні переконання; 9) наслідування моди; 10) відсутність мети в житті; 11) вплив кримінальних структур, хуліганство; 12) вікові захоплення [23, с. 64].

Вплив низки молодіжних субкультур приховує у собі соціальні небезпеки, оскільки одні субкультури транслюють ідеї екстремізму, расової та національної дискримінації, невмотивованої агресії до інших культур і осіб (скінхеди, екстремістські політизовані субкультури лівого і правого напрямів, футбольні хулігани), інші – проповідують кримінальний спосіб життя (гопники, панки), треті – пропагують вживання психоактивних та наркотичних речовин (рейвери, растамани). Перелічені субкультури

тури формують у юнацтва неадекватне сприйняття реальності, знецінення моральних і етичних норм та правил, спричиняють десоціалізацію особистості, розвивають постійну потребу у застосуванні агресії та прояву девіантної, а у деяких випадках і адиктивної поведінки.

Особистість формується під впливом оточуючої навколишньої реальності. Особливо важливу роль мають малі референтні групи, в яких особистість взаємодіє з іншими людьми. До таких груп відносяться і субкультури, оскільки для учасника групи є важливим наслідування традицій, норм та правил поведінки, які встановлені в даному середовищі.

Сучасні молодіжні субкультури мають негативний вплив на особистість юнацтва. Наприклад, «пацани» орієнтовані на систему цінностей кримінальної субкультури і є «кадровим резервом» для злочинного світу, відповідно, якщо юнак, належить до цього угруповання, то в майбутньому є шанси того, що він розпочне кримінальний спосіб життя. В свою чергу, негативні аспекти субкультури неформалів полягають у вживанні ПАР, які відіграють важливу роль в спілкуванні, а також сприяють вираженню асоціальної поведінки як форми протесту і демонстрації своєї незвичайності. Свою асоціальність підкреслюють і панки, зловживаючи алкоголем і проповідуючи насильство у всіх його формах, не виключаючи фашизму. Прихильність до насильства і ідеям фашизму характерна і для скінхедів. Ще однією агресивною і опозиційною по відношенню до загальної культури суспільства є контркультура футбольних фанатів, де часто виникають «фанатські війни» і зіткнення з силами правопорядку, поодинокі випадки вживання спиртних напоїв. У сучасному суспільстві значна кількість тінейджерів, що належать до субкультурних течій, відносяться до емо. Тут негативний вплив проявляється в формуванні аполітичної, конформної, пасивної особистості, нездатної справлятися з реаліями життя. Емо-культура пропагує самодеструктивну і суїцидальну поведінку (аутоагресія) [7].

Висновок. У сучасному суспільстві виникнення альтернативних форм культури – незворотний систематичний процес. Спроби заборонити або знищити певну субкультуру породжують масові протести, агресивні групи, які намагаються змінити суспільство на свою користь, використовуючи для цього різноманітні засоби і стилі поведінки, зокрема різні форми агресії та свідоме деструктування суспільних норм і законів.

Аналіз соціально-психологічних досліджень показав, що неформальні молодіжні течії мають специфічний вплив на осо-

бистість молодого покоління, яке ідентифікує себе як члена певного угруповання. Юнацтво зазнає різноманітного впливу молодіжних субкультур на власну психіку і процес становлення особистості, що підкреслює необхідність подальшої роботи, спрямованої на вдосконалення професійної психологічної профілактики та допомоги підростаючому поколінню у виробленні максимально адаптивних і конструктивних способів взаємодії, що забезпечать особистісну успішність підлітків та юнаків.

Знання факторів, що формують прояви різних форм агресії, під впливом молодіжних неформальних субкультур дозволить розробити комплекс методів позитивного впливу на соціалізацію молодого покоління та технологій навичок успішного вирішення проблеми деструктування особистості.

Список використаних джерел

1. Александров Ю.К. Очерки криминальной субкультуры / Ю. К. Александров. – М. : Права человека, 2002. – 152 с.
2. Артёмов П. М. Типологізації молодіжних субкультур: аналіз основних напрямків та нових засад / П. М. Артёмов // Соціологія майбутнього : науковий журнал з проблем соціології молоді та студентства. – 2011. – № 2. – С. 32–37.
3. Баева И. А. Психология молодёжной субкультуры: риск и перспективы роста / И. А. Баева // Народное образование. – 2010. – №2. – С. 248–254.
4. Башкатов И. П. Психология неформальных подростково-молодёжных групп / И. П. Башкатов. – М. : Информпечать, 2000. – 302 с.
5. Біндяк А.Д. Девіантна поведінка молоді в українському суспільстві / А.Д. Біндяк : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Pedagogica/67903.doc.htm. – Назва з екрану.
6. Волков Ю. Г. Социология молодежи : Учебное пособие / Ю. Г. Волков, В. И. Добренёв, Ф. Д. Кадария, И. П. Савченко, В. А. Шаповалов; Под ред. Ю. Г. Волкова. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 576 с.
7. Гогугева М. М. Специфика негативного влияния субкультуры на развитие личности подростка / М. М. Гогугева // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2010. – Выпуск 5 (95). – С. 153–159.
8. Гусева Н. А. Тренинг предупреждения вредных привычек у детей. Программа профилактики злоупотребления

- психоактивними веществами / Н. А. Гусева; Под научн. ред. Л. М. Шипицыной. – СПб. : Речь, 2005. – 256 с.
9. Дрьомін В. М. Злочинність як соціальна практика: інституціональна теорія криміналізації суспільства : монографія / В. М. Дрьомін. – Одеса: Юридична література, 2009. – 616 с.
 10. Загвязинский В. И. Методология и методы психолого-педагогического исследования : Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М. : Академия, 2005. – 208 с.
 11. Змановская Е. В. Девиантология (психология отклоняющегося поведения) : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. В. Змановская. – М. : Академия, 2004. – 288 с.
 12. Клейберг Ю. А. Практикум по девиантологии / Ю. А. Клейберг. – СПб. : Речь, 2007. – 144 с.
 13. Кон И. С. Психология ранней юности : Кн. для учителя / И. С. Кон. – М. : Просвещение, 1989. – 255 с.
 14. Кулаков С. А. Практикум по кинической психологии и психотерапии подростков / С. А. Кулаков. – СПб. : Речь, 2004. – 464 с.
 15. Латышева Т. В. Феномен молодежной субкультуры: сущность, типы / Т. В. Латышева // Социологические исследования. – 2010. – № 6. – С. 93–101.
 16. Макарычева Г. И. Тренинг для подростков: профилактика асоциального поведения / Г. И. Макарычева. – СПб. : Речь, 2008. – 192 с.
 17. Матвеев Б. Р. Развитие личности подростка: программа практических занятий. Методическое пособие / Б. Р. Матвеев. – СПб. : Речь, 2007. – 176 с.
 18. Молодіжні субкультури: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://subcultures1.blogspot.com/2012/12/blog-post.html>. – Назва з екрану.
 19. Науменко О. М. Становление и развитие административной субкультуры в Украине : автореф. дис. канд. филос. наук. : спец. 09.00.03 / О. М. Науменко. – Одеса, 2006. – 199 с.
 20. Пирожков В. Ф. Законы преступного мира молодежи. Криминальная субкультура / В. Ф. Пирожков. – М., 2001. – 426 с.
 21. Подольська Є. А. Соціологія : 100 питань – 100 відповідей / Є. А. Подольська, Т.В.Подольська. – К. : Інкос. – 352 с.
 22. Пономарчук В. А. Молодежная субкультура // Всероссийская межвузовская научно-практическая конференция «Эволюция гуманитарного образования в российской

- высшей школе» / В. А. Пономарчук, А. В. Толстых. – Мурманск, 2007.
23. Селецька Т. В. Молодіжна субкультура: вплив на формування особистості / Т. В. Селецька, Т. О. Сливінська [та ін.] // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 12. – С. 58–66.
24. Смелзер Н. Социология : пер. с англ / Н. Смелзер. – М. : Феникс, 1998. – 688 с.
25. Старков О. В. Криминальная субкультура: спецкурс / О. В. Старков. – М. : Волтерс К्लивер, 2010. – 240 с.
26. Тюрменко І. І. Культурологія : теорія та історія культури: навч. посіб / І.І.Тюрменко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 370 с.
27. Щепанская Т. Б. Символика молодёжной субкультуры : опыт этнографического исследования системы: 1986-1989 гг. / Т.Б. Щепанская. – СПб. : Наука, 1993. – 340 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Aleksandrov Ju. K. Oчерki kriminal'noj subkul'tury / Ju. K. Aleksandrov. – М. : Prava cheloveka, 2002. – 152 s.
2. Art'omov P. M. Typologizacii' molodizhnyh subkul'tur: analiz osnovnyh naprjamkiv ta novyh zasad / P. M. Art'omov // Sociologija majbutn'ogo : naukovyj zhurnal z problem sociologii' molodi ta studentstva. – 2011. – № 2. – S. 32–37.
3. Baeva I. A. Psihologija molodjozhnoj subkul'tury: risk i perspektivy rosta / I. A. Baeva // Narodnoe obrozovanie. – 2010. – №2. – S. 248–254.
4. Bashkatov I. P. Psihologija neformal'nyh podrostkovo-molodezhnyh grupp / I. P. Bashkatov. – М. : Informpechat', 2000. – 302 s.
5. Bindjak A. D. Deviantna povedinka molodi v ukrai'ns'komu suspil'stvi / A. D. Bindjak [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Pedagogica/67903.doc.htm. – Nazva z ekranu.
6. Volkov Ju. G. Sociologija molodezhi : Uchebnoe posobie / Ju. G. Volkov, V. I. Dobren'kov, F. D. Kadarija, I. P. Savchenko, V. A. Shapovalov; pod red. Ju. G. Volkova // – Rostov-na-Donu : Feniks, 2001. – 576 s.
7. Gogueva M. M. Specifika negativnogo vlijanija subkul'tury na razvitie lichnosti podrostka / M. M. Gogueva // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. – 2010. – Vypusk 5 (95). – S. 153–159.

8. Guseva H. A. Trening preduprezhdenija vrednyh privyчек u detej. Programma profilaktiki zloupotreblenija psihoaktivnymi veshhestvami / H. A. Guseva ; Pod nauchn. red. L. M. Shipicynoj. – SPb. : Rech', 2005. – 256 s.
9. Dr'omin V. M. Zlochynnist' jak social'na praktyka: instytucional'na teorija kryminalizacii' suspil'stva : monografija / V. M. Dr'omin. – Odesa: Jurydychna literatura, 2009. – 616 s.
10. Zagvjazinskij V. I. Metodologija i metody psihologo-pedagogicheskogo issledovanija : Ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ped. ucheb. zavedenij / V. I. Zagvjazinskij, R. Atahanov. – M. : Akademija, 2005. – 208 s.
11. Zmanovskaja E. V. Deviantologija (psihologija otklonjajushhegosja povedenija) : Ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij / E. V. Zmanovskaja. – M. : Akademija, 2004. – 288 s.
12. Klejberg Ju. A. Praktikum po deviantologii / Ju. A. Klejberg. – SPb. : Rech', 2007. – 144 s.
13. Kon I. S. Psihologija rannej junosti : Kn. dlja uchitelja / I. S. Kon. – M. : Prosveshhenie, 1989. – 255 s.
14. Kulakov S. A. Praktikum po kinicheskoi psihologii i psihoterapii podrostkov / S. A. Kulakov. – SPb. : Rech', 2004. – 464 s.
15. Latysheva T. V. Fenomen molodezhnoj subkul'tury: sushhnost', tipy / T. V. Latysheva // Sociologicheskie issledovanija. – 2010. – № 6. – S. 93–101.
16. Makartycheva G. I. Trening dlja podrostkov: profilaktika asocial'nogo, povedenija / G. I. Makartycheva. – SPb. : Rech', 2008. – 192 s.
17. Matveev B. R. Razvitie lichnosti podrostka: programma prakticheskijh zanjatij. Metodicheskoe posobie / B. R. Matveev. – SPb. : Rech', 2007. – 176 s.
18. Molodizhni subkul'turi [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://subcultures1.blogspot.com/2012/12/blog-post.html>. – Nazva z ekranu.
19. Naumenko O. M. Stanovlenie i razvitie administrativnoj subkul'tury v Ukraine : avtoref. dis. kand. filos. nauk. : spec. 09.00.03 / O. M. Naumenko. – Odesa, 2006. – 199 s.
20. Pirozhkov V. F. Zakony prestupnogo mira molodezhi. Kriminal'naja subkul'tura / V. F. Pirozhkov. – M., 2001. – 426 s.
21. Podol's'ka Je. A. Sociologija : 100 pytan' 100 vidpovidej / Je. A. Podol's'ka, T.V.Podol's'ka. – K. : Inkos. – 352 s.

22. Ponomarchuk V. A. Molodezhnaja subkul'tura // Vserossijskaja mezhvuzovskaja nauchno-prakticheskaja konferencija «Jevoljucija gumanitarnogo obrazovanija v rossijskoj vysshej shkole» / V. A. Ponomarchuk, A. V. Tolstyh. – Murmansk, 2007.
23. Selec'ka T. V. Molodizhna subkul'tura: vplyv na formuvannja osobystosti / T. V. Selec'ka, T. O. Slyvins'ka [ta in.] // Praktychna psihologija ta social'na robota. – 2009. – № 12. – S. 58–66.
24. Smelzer N. Sociologija : per. s angl / N. Smelzer. – M. : Feniks, 1998. – 688s.
25. Starkov O. V. Kriminal'naja subkul'tura: spekurs / O. V. Starkov. – M. : Volters Kliver, 2010. – 240 s.
26. Tjurmenko I. I. Kul'turologija : teorija ta istorija kul'tury: navch. posib / I.I.Tjurmenko. – K. : Centr uchbovoi' literatury, 2010. – 370 s.
27. Shhepanskaja T. B. Simvolika molodezhnoj subkul'tury : opyt jetnograficheskogo issledovanija sistemy: 1986-1989 gg. / T.B. Shhepanskaja. – SPb. : Nauka, 1993. – 340 s.

V.R. Pavelkiv. An influence of youth subcultures on the display of the level of aggression in youths' environment. This article contains scientific and theoretical overview of native and foreign investigations, which deals with the problem of youth subcultures influence on display of the level of aggression in youths' environment. Psychological features of subcultures were regarded as one of the biggest factors of personality socialization. The process of forming youths' subcultures was exposed, although a position of young people in criminal subcultures was analyzed.

Analysis of social divergences in personality behavior was done. They are being formed under the influence of youths' groups, and also analysis of the theory about causes of these divergences occurrence.

The concept «youths' subculture» was analyzed, a brief description of its main types was given and the impact of informal associations on values and moral standards of young people was viewed. The positive and negative aspects of subculture's impact on the culture of Ukrainian youth were revealed and it was concluded concerning the connection between informal groups with the formation of addictive behaviors among young people.

The interpretation of the influence of youths' subcultures on display of the level of aggression in youth environment was submitted. The reasons which motivate young people to find themselves in youth groups were allocated and summarized.

The main tasks of empirical psychological research of aggressive behavior that is caused by involvement into informal youths' subcultures

according to the scientific and theoretical basis of modern native and foreign doctrines were singled out. It was concluded that knowledge of factors that form the displays of various forms of aggression under the influence of informal youth subcultures, will make enable the development of complex of positive impact methods on the socialization of young generation and technologies of skills for successful solution to the problem of personality destructuring.

Key words: youth environment, aggressive behavior, forms of aggression, youth subculture, socialization of personality, prerequisites of desocialization, informal groups, features of subcultures.

Received October 20, 2014

Revised November 19, 2014

Accepted December 01, 2014

159.923.2:378.046.4

Т.В. Палько

tanya0106.67@mail.ru

Особливості регулятивно-процесуальної складової розвитку рефлексії вчителів загальноосвітніх навчальних закладів

Palko T.V. Peculiarities of regulative and procedural component of teachers' reflection development / T.V. Palko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuik Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 27. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2015. – P. 394–411.

Т. В. Палько. Особливості регулятивно-процесуальної складової розвитку рефлексії вчителів. У статті наведено результати емпіричного дослідження регулятивно-процесуальної складової розвитку рефлексії вчителів за критерієм «дієвість».

Визначено емпіричні референти регулятивно-процесуальної складової розвитку рефлексії: вміння та навички здійснення рефлексії у діяльності вчителя; рефлексивність; самоконтроль у міжособистісній взаємодії; саморозвиток рефлексії в умовах післядипломної освіти.

Виявлено низький рівень рефлексивності, самоконтролю у міжособистісній взаємодії, а також умінь і навичок здійснення рефлексії у професійній діяльності у половини досліджуваних учителів.